

DOI: 10.7596/taksad.v8i1.1554

Citation: Bayramoğlu, E., & Yurdakul, N. (2019). Kentsel Açık Mekân Olarak Meydanların Yaşam Kalitesine Etkileri: Trabzon Örneği. *Journal of History Culture and Art Research*, 8(1), 425-435. doi:http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v8i1.1554

Kentsel Açık Mekân Olarak Meydanların Yaşam Kalitesine Etkileri: Trabzon Örneği

The Effects of the Places as Urban Open Spaces on the Quality of Life: The Case of Trabzon

Elif Bayramoğlu¹, Nazlı Mine Yurdakul²

Abstract

The rate of technological improvements, scientific activities and post-urbanization has increased rapidly, which has affected urban users. By creating an integral part of the city's environment, the use of active green areas enables the community to realize all sorts of social activities. City users prefer open public spaces in urban squares to perform recreational activities (relaxation, rest, eating and having a good time). Urban areas, which are mostly used by the users during the urbanization period, are the squares and the connected roads. The streets providing the plazas and transportation are the cultural heritage bearers of urban life as well as the memories that a city has accumulated over the years. The squares also have the effect of creating an image of the city reflecting its identity. As part of life in urban squares and streets, people are engaged in activities both physically and socially. However, these areas are occupied with heavy traffic and surrounded by the buildings at the point we are nowadays. For this reason, contemporary cities have begun to face contradictions as unidentified and unqualified compared to past cities. In this study, the city square and the connected Gazipaşa Street, Uzun Sokak, Maraş Street, which are described as the Trabzon Atatürk Field, were discussed in terms of square images, square functions, square functions and spatial structures. In this sense, the effects of the squares that differ from social, cultural and economical in terms of urban life, design and planning criteria have been evaluated. Observations and evaluations were carried out in the study. In this context, the quality of life of users has been evaluated and recommendations have been developed.

Keywords: Urban open area, Urban quality of life, Urban squares and street, Public area.

¹ Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Türkiye. E-mail: elifsol_@hotmail.com

² Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Türkiye. E-mail: n.mine@outlook.com

Öz

Teknolojik gelişmelerle bilimsel etkinlikler sonucu kentleşme oranı hızla artmış, bu durum kent kullanıcılarını etkilemiştir. Kent çevresiyle bir bütün oluşturarak aktif yeşil alan kullanımları ile toplumun her türlü sosyal aktiviteyi gerçekleştirebileceği olanaklara imkân sağlar. Kent kullanıcıları ise rekreatif (rahatlama, dinlenme, yemek yeme ve hoş vakit geçirme) etkinlikleri gerçekleştirmek için kent meydanlarındaki açık kamusal mekanları tercih ederler. Kentleşme süresi içerisinde kullanıcıların en yoğun kullandıkları kentsel alanlar meydanlar ve bağlantılı olan caddelerdir. Meydanlar ve ulaşımı sağlayan sokaklar bir kentin yıllar boyunca içinde biriktirdiği anıları ile kentsel yaşam noktası niteliğindeki kültürel bir miras taşıyıcılarıdır. Meydanlar aynı zamanda kimliğini yansıtarak kente imaj yaratma etkisi de vardır. Kent meydanları ve sokaklarda yaşamın bir parçası olarak insanlar fiziksel ve sosyal açıdan etkinliklerde bulunurlar. Ancak günümüzde geldiğimiz noktada bu alanlar yoğun trafik ile işgal edilerek binalarla kuşatılmıştır. Bu nedenle geçmiş kentlerine oranla günümüz kentleri kimliksiz ve niteliksiz olarak karşımıza çıkmaya başlamıştır. Bu çalışmada Trabzon Atatürk Alanı olarak nitelendirilen kent meydanı ve bağlantılı Gazipaşa Caddesi, Uzun Sokak, Maraş Caddesi'nde yapılar, meydan imgeleri, meydan işlev-fonksiyonları ve mekansal yapıları bakımından ele alınmıştır. Bu anlamda sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan farklılık gösteren meydanların kent yaşamına olan etkileri, tasarım ve planlama kriterleri değerlendirilmiştir. Çalışmada gözlemler ve değerlendirmeler yapılmıştır. Bu kapsamda kullanıcıların yaşam kaliteleri değerlendirilerek öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kentsel mekan, Kent yaşam kalitesi, Kent meydan ve sokaklar, Açık alan.

Giriş

Özellikle son yıllarda teknolojik gelişmelere bağlı olarak değişen kullanıcı ve istekleri doğrultusunda kentleşme kavramı tekrar ele alınarak mekan ve yaşam kalitesi yönünde önemli araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu yönde yapılan araştırmalarda kentsel mekanın tanımı, zamanla değişimi ve gelecekteki durumu ele alınarak başlanmıştır (İnceloğlu ve Aytuğ, 2009). Kentsel mekanlar, insanların toplu yaşayarak sosyalleşme eğilimlerinin gerçekleştirildiği mekanlardır. Kentler geçmişten bugüne kadar kendi değerlerini ortaya koyduğu bir yaşam biçimi oluştururken günümüzde insanların ihtiyaç ve etkinliklerine göre var oluş savaşı ile karakter kazanmışlardır (Gül ve Küçük, 2001). Kentsel mekan fiziksel olarak herkes tarafından ulaşılabilen mimari yapılar ve ulaşım güzergâhları arasında kalan mekanlardır (Madanipur, 1999). Başka bir ifade ile kent dokusu bir bütün olarak o bütünü oluşturan her bir parça farklı tanımlanmalara sahip olsa da kente ait birer parça olarak ifade edilebilirler. Bu nedenle kentsel alanlar kentlerin kültürel dokusuna uygun sosyo-ekonomik koşullara uyum sağlayabilen “yaşayan organizmalar”dır (Alexander ve ark., 1977). Yaşayan organizmalar aslında açık yeşil alanları ifade eder. Bu anlamda açık yeşil alan kavramı gündeme gelmektedir. Yeşil alan, mevcut açık alanların bitkisel elemanlar (odunsu ve otsu bitkiler), ile kaplı veya kombine edilmiş yüzey alanları olarak tanımlanarak her yeşil alan bir açık alan niteliğindedir. Ancak her açık alan yeşil alan olmayabilmektedir (Önder ve Polat, 2012). 23804 sayılı İmar Yönetmeliği'ne göre yeşil alan; “Toplumun yararlanması için ayrılan oyun bahçesi, çocuk bahçeleri, dinlenme, gezinti, piknik, eğlence ve kıyı alanları toplamıdır. İnterpol ölçekteki fuar, botanik ve hayvanat bahçeleri ve bölgesel parklar da yeşil alan kapsamındadır” şeklinde tanımlanmaktadır. Kentsel mekanda açık ve yeşil alanlar kent içerisinde bütünlük içinde yer alarak birbirini tamamlarlar. Bu nedenle açık-yeşil alanlar bir denge unsuru olma niteliğinde, kentin fiziksel yapısını ortaya koyarak bir denge unsurudur. (Gül ve Küçük, 2001). Kentsel açık yeşil alanlar özellikle kentlerin sağlıklı gelişmesi açısından önemlidir. Kentin yoğun sert dokusunu yumuşatarak insanlara rekreatif olanağı sunar ve denge unsuru oluşturur. Kentsel açık-yeşil alanlar, kullanım durumuna göre genel, yarı özel ve özel alanlar olarak 3 grup adı altında toplanabilir (Önder, 1997). Kamusal (Genel) Açık-Yeşil Alanlar, Toplumun yararlandığı veya tüm rekreatif ihtiyaçlarının karşılandığı alanlardır. Yarı-Özel Açık-

Yeşil Alanlar, toplumun tümüyle yararlanamadığı sadece kurum ve kuruluşların çalışanları, ailesi veya belirli bir kesim tarafından belli şartlarda kullanımına açık alanlardır.

Kent Meydanı Kavramı

Günümüz kamusal binaların çevresi, buluşma yerleri, gösteriler için toplanma mekanları, tiyatro, sinema, restoran, kafe vb. yerler, alış-veriş yapılan sokaklar, ofis gruplarının yer aldığı çevreler, konut alanlarında yer alan yarı özel mekanlar gereksinim vardır. Bu etkinliklerin oluşturduğu mekanlar kentte birçok fonksiyonu getirirler (Moughtin 1999). Meydan kavramı kentsel kullanım sirkülasyonunu sağlayan, kentli kullanıcıya daha çok toplanma mekanı olanağı sağlayan geniş açık alanlardır. Bu mekanlar kenti odak noktası olma niteliğinde ve kentin geçmiş tarihinin izlerini taşırlar (Özkan ve ark., 1994). Kent meydanları Agora olarak başlangıçta tamamen geniş bir yol biçimindeydi ve bireylerin toplandığı mekanlardı. Daha sonraları pazar olma niteliği taşımaya başladılar (Giritlioğlu 1991). Osmanlı İmparatorluğu döneminde ise cami avluları kent meydanlarının bir bakıma yerini tutmaktaydı. Büyük camilerin etrafındaki çeşitli medrese avluları ve ağaçlandırılmış mezarlıklar ile bir mahallenin oluşumunu sağlamıştır. Özellikle o dönemlerde camiyi çevreleyen avlunun halkın toplanma yeri olarak önemli bir fonksiyonu vardı (Özkan 1998). Meydan biçimi aslında tarihte ortaya çıkan ilk kentsel mekandır. Çünkü kentin kültürünü yansıtarak geçmişle gelecek arasında bağlantı kurarak kültürel ortamlar yaratır. Kent meydanları her ülkenin her kentin doğal, kültürel, sosyal ve ekonomik özelliklerine göre farklı içererek farklı fonksiyonlara sahiptir (Çetiner 1979). Bu anlamda kenti ziyaret eden turistler ilk olarak kent meydanlarına gelerek çevre ile etkileşime geçer ve paylaşımlar oluşturarak ilişkiler geliştirir (Semerci, 2008). Weber (2000)' de benzer bir şekilde meydanı, farklı sosyal sınıftan, ırklardan ve etnik yapıdaki insanların karşılaşıp sosyalleştiği alanlar olarak tanımlamıştır.

Şekil 1. New York, Times Square; Barcelona, Catalunya Plaza (URL,1; URL 2)

Fauole (1995) meydanı çevreyle tanımlanmış boş mekanlar olarak tarif eder ve bir yerin meydan olarak tanımlanabilmesi için öncelikli olarak yayalaştırılması gerektiğini ifade eder (Fauole 1995). Kent meydanları Fauole (1995)'in tanımındaki gibi ilk başta yaya mekanı olarak bütün kent halkının kullanımına açık olarak oluşturulmuştur (Kuntay 1994). Ancak daha sonraları kullanıcılar farklı etkinlikler için de bu alanları kullanmaya başlamışlardır. Bu anlamda kent meydanları birçok farklı etkinliğe olanak sağlayabilmektedir. Daha önce yapılan araştırmalara göre meydan kullanıcılarının %90'ını oturma, bekleme, gezinme, yeme-içme, okuma, buluşma, görüşme, gezinmek, izleme, dinlenme gibi aktiviteler oluşturmaktadır. (Marcus ve Francis 1998). Yanı sıra kentsel açık alanlar kullanıcıya rekreatif olanağı sunmak adına gösteriler, eğlenceler, sohbetler etme mekanları, protesto alanları gibi mekan kullanımına da olanak tanıyabilmektedir. Kentlilerin yoğun iş temposundan kısa süreli de olsa dinlenme rahatlatma gibi olanaklarla alanları kullandığı da gözlemlenmiştir. (Marcus ve Francis, 1998; Önder ve Alkanoğlu, 2002).

Kentsel Açık Mekan-Yaşam Kalitesi İlişkisi

Bu çalışmada ele alınan kent meydanlarının insanlar üzerinde birçok olumlu etkileri vardır:

Sağlık Üzerine Yararları; Meydanlara ve bu sayede rekreasyon faaliyetlerine erişim, her yaşta insana sağlıklı yaşam tarzı sağlar. Araştırmalara göre kent meydanlarına ve parklarına erişim sağlayan insanlar daha güçlü ve sağlıklı olurlar.

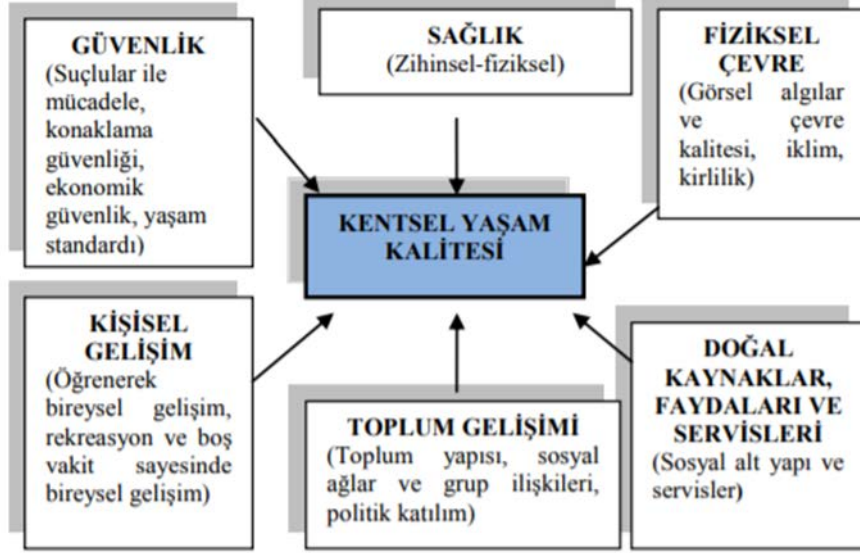
Sosyallik Üzerine Yararları; Meydanlarda olan rekreasyon ve kültürel etkinlikler bir topluluğun hayati kimliğini verir (Düzenli, 2018). Alanlardaki rekreatif etkinlikler kişinin yaşam kalitesini arttırarak farklı kişilerle tanışmaya olanak sunar ve kişinin kendisine özgüveni artırır. Bu etkinlikler yabancılaşmayı, yalnızlığı ve anti-sosyal davranışları azaltır kişileri topluma kazandırır.

Çevre Üzerine Yararları; Meydanlar ve açık alanlar, su ve hava kalitesinin korunmasında, havanın tıkanıklığının azaltılmasında ve diğer canlıların yaşamın korunmasında önemli bir rol oynamaktadır. Rekreatif etkinliklerin toplumun çevre sağlığı üzerinde büyük katkısı vardır. Alan motorsuz taşıtlara teşvik ettiğinden dolayı hava kalitesini korur ve enerji tasarrufuna olanak tanır (Alpaki ve ark., 2018).

Ekonomi Üzerine Yararları; Meydanlar ve parklar mülk değerlerini geliştirir, sağlıklı ve üretken işgücüne katkıda bulunur ve işletmeleri korumaya ve gelişmesine yardımcı olur. İyi bir şekilde oluşturulmuş olan rekreasyon alanları, toplulukların çalışmak, oyun oynamak, eğlenmek veya yeniden ziyaret etmek için arzulanan yerler olmasını sağlar. (URL, 4). Yani sıra kent meydanları insanların yaşam kalite düzeyini arttırır.

Aslında kentsel yaşam kalitesi çok boyutlu bir kavram olarak farklı disiplinler tarafından farklı tanımlamalar yapılmıştır. Kalite, kullanıldığı bilim mekanına ya da konuya göre değişiklik gösterebilen, çok boyutlu bir kavramdır. Katman ya da boyut ikisinden birinin kullanılması tavsiye edilir (Torlak ve Yavuzçehre, 2008). Burt (1979)'a göre daha geniş anlamda kalite kullanıcı ihtiyaçların karşılanmasına olanak tanıyan özelliklerin bireysel ilişkilerin bina içerisinde dışında tümleşik ve dengeli bütünüdür. Juran (1974) kaliteyi, bir ürün veya hizmetin belirlenen veya olabilecek ihtiyaçları karşılama kabiliyetine dayanan özelliklerin toplamı olarak tanımlamaktadır (İnceoğlu ve Aytuğ, 2009). Yaşam kalitesi, bireylerin özelliklerinden içinde bulunduğu, doğal ve yapılandırılmış çevreden etkilendikleri biçimindedir. Bireyin dış dünyadan gelen etkileri algılaması hoşnutluk düzeyini değiştirmektedir. Çünkü insanlar dış mekandaki kullanım alanlarından hoşnut olarak yaşam kalitelerini yükseltmek isterler. Yaşanabilir bir kenti tanımlayan yaşam kalitesi, fiziksel çevre ve sağlık özellikleri ile insanların ruh sağlığını da içeren pek çok olumlu etkisi vardır (Türksever ve Atalık, 2001).

Yaşam kalitesi kavramının içeriği uzun yıllardır araştırılan ve farklı disiplinlerdeki çalışmaları kapsayan kavramlardan oluşmaktadır. Bu kavramları en iyi açıklayan Van Kamp, Leidelmeijer, Marsman ve Hollander tarafından yapılan "yaşam kalitesinin bileşenlerini ve katmanları" Şekil 1'de verilmiştir. Bu yaklaşıma göre çevre, ölçülebilir anlamda mekansal, fiziksel ve sosyal bileşenlerini bir arada ele alan ve bireylerin algılama biçimlerini objektif açıdan değil bireysel açıdan da değerlendiren kavramları içermektedir (Tosun, 2013). Şekle göre yaşam kalitesi kavramı; sağlık, fiziksel çevre, doğal kaynaklar, fayda ve hizmetler, toplumsal gelişim, kişisel gelişim ve güvenlikten oluşmaktadır (Şekil 2).

Şekil 2. Yaşam kalitesi bileşenleri (Van Kamp, I. ve ark., 2003)

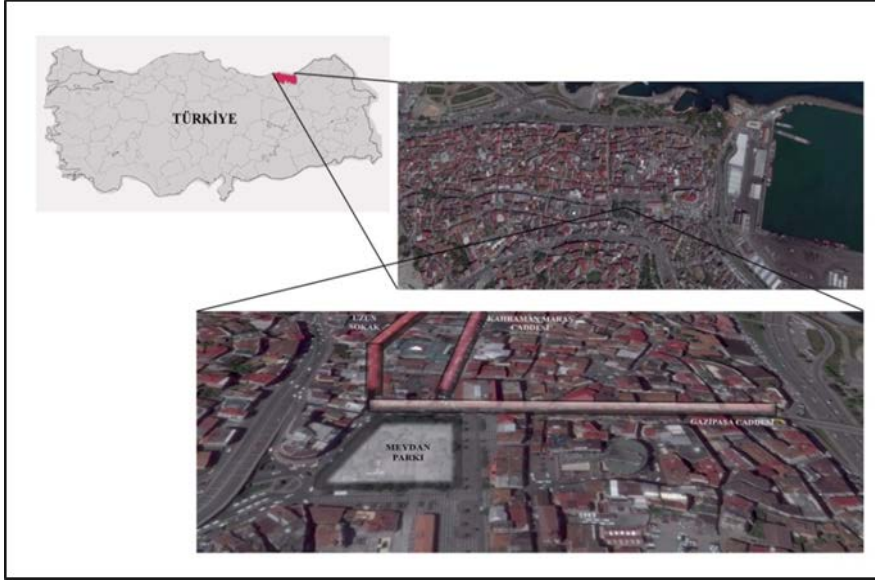
Bu çalışmada kent meydan ve bağlantı sokakları meydanı sınırlayan yapılar, meydan imgeleri, meydan işlev ve fonksiyonları, mekansal yapı niteliği bakımından ele alınmıştır. Çalışmada Trabzon Atatürk Alanı ve parkı, bağlantılı Gazipaşa Caddesi, Uzun Sokak, Maraş Caddesi'nde yerinde gözlem ve 82 kent kullanıcısı ile anket yapılmıştır. Anket kullanıcıların kent meydan ve sokaklarındaki yaşam kalite göstergeleri olan iklimsel özellikler, demografik özellikler, kullanım ve alana ulaşım, alanın ekolojik boyutu ve kentsel doku özelliklerine göre değerlendirilmiştir. Yoğun olarak kullanılan bu alanların kullanıcıların yaşam kaliteleri üzerindeki etkileri belirlenerek öneriler geliştirilmiştir.

Materyal ve Metod

Çalışma Alanı

Çalışma alanı, Trabzon ili kent merkezinde bulunan Trabzon Atatürk Alanı ve içinde bulunan meydan parkı, alana bağlantılı Gazipaşa Caddesi, Uzun Sokak, Maraş Caddesi'nden oluşmaktadır. Tarihi geçmişi en az 4000 yıl öncesine dayanan Trabzon, konumu itibariyle tarihin bütün evrelerinde tüm dünyanın ilgisini çekmiş ender kentlerden biridir. Doğal mirası, kültürel yapısı ve birçok simgesel özelliği ile kent kimliği oluşturur. Coğrafi önemi ve tam bir geçiş noktasında bulunması nedeniyle Trabzon; tarihi boyunca birçok medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Trabzon kenti ilk önce bir sur içinde kurulmuş, sonra dışarı doğru yayılarak kent dokusu genişletilmiştir. Bu nedenle de Atatürk alanında yoğun kent mimari dokusu ile sınırlandırılmıştır. Atatürk alanı, Trabzon Belediyesi'nin 07.05.2010 tarih ve 173 sayılı meclis kararı ile Kentsel Dönüşüm Alanı kapsamına ele alınarak tasarlanmış ve projesi uygulamaya koyulmuştur (Sancar ve Acar, 2016).

Şekil 3. Çalışma alanı

Trabzon Atatürk Alanı (Şekil 4) tarihi yapısı ve kullanım kolaylığı açısından yerleşim merkezi konumundadır. Çevresinde kapalı otopark ve yemek yeme alanlarının yoğun olduğu Gazipaşa Caddesi (Şekil 5), trafiğe kapatılarak yayalaştırılmış Uzun Sokak (Şekil 6), alış-veriş yerleri, ve bankalar, ofisler, otellerin sıralandığı yoğun trafiğin oluşturduğu Maraş caddesinin (Şekil 7) odak noktası halindedir. Çalışma alanı kentin kalbi olma niteliğinde bulunması ile her mevsim ve her yaşta yerli ve yabancı kullanıcı tarafından günün her saatinde kullanılmaktadır. Atatürk Alanı'nda süs havuzları, yeme-içme yerleri, oturma ve uzanma alanları bulunmaktadır.

Şekil 4. Trabzon Atatürk Alanı, Meydan Parkı

Şekil 5. Gazipaşa Caddesi

Şekil 6. Uzun Sokak

Şekil 7. Maraş Caddesi

Çalışmayı gerçekleştirmek amacıyla çalışma alanlarında toplanan 82 kullanıcı ile anket yapılmıştır. Anket kullanıcıların kent meydan ve sokaklarındaki yaşam kalite göstergeleri olan iklimsel özellikler, demografik özellikler, kullanım ve alana ulaşım, alanın ekolojik boyutu ve kentsel doku özelliklerine göre değerlendirilmiştir. Yanı sıra çalışma alanına ait veri ve envanterler (proje ve fotoğraflar) toplanarak literatür bilgileri ile desteklenmiştir. Anket verilerinin değerlendirilmesi amacıyla SPSS programı veri tabanı oluşturularak kullanılmıştır. Sonuçlara ulaşmak amacıyla tablolar oluşturularak değerlendirilmiştir.

Bulgular ve Tartışma

Çalışmaya konu olan Trabzon Atatürk Alanı ve bağlantı caddeleri (Gazipaşa, Maraş Caddesi, Uzun Sokak) Zucker (1995)'in yapmış olduğu sınıflandırmaya göre değerlendirilmiştir. Trabzon Atatürk Alanı kendi içerisinde dört ana yoğun trafik ile kuşatılmıştır. Etrafı her ne kadar yapılı çevre ile kuşatılmış gibi algılsa da az katlı binaların olması içinde tutulduğu 'kapalı meydan' olma özelliği sağlamasını engellemiştir. Kent meydanının belirgin sınırı olmaması ve kentsel dönüşüm programı kapsamında etaplara ayrılarak yeniden tasarlanıp uygulamaya açılması nedeniyle henüz tamamlanamamıştır. Bu nedenle şu an belirgin bir yapıda formu, sınırları ve geometrik bir biçimi bulunmamaktadır. Meydan ve ona bağlantılı caddelerin bulunması merkezci bir yapıda odak noktası yaratarak çekirdek meydan olma özelliği sağlamaktadır. Ayrıca bu özelliği ile kullanıcıya birçok anlamda sosyal, fiziksel ve rekreatif etkinlik olanağı da sağlamaktadır. Benzer şekilde Şavklı ve Yılmaz (2013) Antalya Cumhuriyet Meydanı'nda yaptığı çalışmasında; meydan çevre bağlantılarının her türlü etkinliği yapmaya kısıtlama olmaksızın sağlanabileceğini belirtmiştir.

Anket Sonuçlarına Ait Bulgular

Çalışma kapsamında 84 kent kullanıcısı ise yüz yüze anket yöntemi kullanılarak anket yapılmıştır. Anket soruları kullanıcıların demografik özellikleri, alan kullanım amaçları ve ulaşım biçimleri, güvenlik ve en son da açık uçlu sorulardan oluşmuştur. Anket sonuçlarına ait demografik özellikler Tablo 1'de verilmiştir. Ankete katılan kullanıcıları %32,1'i kadın, %67,9'u erkektir. %47,6'sı 18-34 yaş aralığında, %36,9'u 35-49 yaş aralığındadır. %44'ünün gelir düzeyi 3000-5000TL arasında, %48,8'i memurdur.

Tablo 1. Kullanıcı demografik özellikleri

Cinsiyet	Kadın	Erkek					
	%32,1	%67,9					
Yaş	18-34	35-49	50-64	64<			
	%47,6	%36,9	%11,9	%3,6			
Gelir düzeyi	0-1000	1000-2000	2000-3000	3000-5000	5000 <		
	%10,7	%20,2	%19,0	%44,0	%6		
Meslek	İşçi	Memur	Özel sektör	Öğrenci	Ev hanımı	Emekli	Çalışmıyor
	%14,3	%48,8	%16,7	%4,8	%3,6	%3,6	%8,3

Anketin diğer kısmı kullanıcıların alanla ilgili kullanım özellikleri ve yaşam kalitesini etkileyecek özellikteki sorulardan oluşmaktadır. Tablo 2’de bu amaçla hazırlanmış sonuçlar bulunmaktadır. Tabloya bakıldığında alana ulaşım ile ilgili sıkıntı olmadığı ancak otopark açısından sorun olduğu belirlenmiştir. Çevrede büyük katlı otopark bulunmasına karşın kapasite açısından yeterli olmadığı gözlemlenmiştir. Ayrıca kullanıcının etkinlik çeşitliliği açısından memnun olduğu ancak bitki kompozisyon durumundan rahatsız olduğu belirlenmiştir. Anketlerdeki görüşmelerde kullanıcıları daha çok bu alanda doğa ile uyumlu kente özgü bitkilerin altında serinleme isteği olduğunu belirtmişlerdir. Benzer şekilde Pamay (1979) çalışmasında meydan ağaç kullanımlarının daha çok büyük gövdeli, gösterişi ve anıt olma niteliği taşıyan soliter olarak seçilmesi gerektiğini belirtmiştir. Önder ve Alkanoğlu (2002)’a göre ise kullanımı yoğun olan kent meydanlarında görüş alanını kesmeyen, dar gövdeli ve alttan dallanan bitkiler yerine yer örtücü veya geniş çim yüzey oluşturacak bitkilendirme tasarımlarının yapılması gerektiğini belirtmiştir.

Tablo 2. Kullanım özellikleri ve yaşam kalitesini etkileyecek değerlendirmeler

	Evet	Hayır
Alana kolaylıkla ulaşabiliyor musunuz?	%98,4	%1,6
Alandan diğer caddelerle kolaylıkla ulaşabiliyor musunuz?	%93,7	%6,3
Alanda otopark sorunuz var mı?	%89,9	%10,1
Çevre cadde sirkülasyon yoğunluğu sizi rahatsız ediyor mu?	%88,1	%11,9
Sizce alan güvenli mi?	%67,9	%32,1
Kentin kimliğini yansıtıyor mu?	%78,2	%21,8
Alan belirli bir biçim karakterine sahip mi?	%35,7	%64,3
Alan her türlü ihtiyacınızı karşılayabilecek düzeyde mi?	%42,9	%57,1
Kapasite açısından uygun büyüklükte mi?	%94,3	%5,7
Etkinlik çeşitliliği ihtiyacınızı karşılıyor mu?	%15,6	%84,4
Bitkilendirilmiş mekanlar yeterli mi?	%20,5	%79,5
Bitki kompozisyonları kapalı rahatsız edici mi?	%21,0	%79,0
Bitkiler doğa ile uyumlu yapıda mı?	%11,4	%88,6
Bitkiler gölge ve iklimik etki yaratıyor mu?	%71,1	%28,9
Bitkiler yaban hayatı (kuş, kelebek..) yaşam ortamı için uygun mu?	%29,0	%71,0
Bitkilendirmede tasarım (ölçü, renk, biçim...) anlayışı var mı?	%11,8	%88,2
Alandaki donatılar yeterli mi?	%10,6	%89,4
Alanın bakım çalışmaları yeterli düzeyde mi?	%90,2	%9,8

Kullanıcıları meydan alanını ve caddelerinin kullanım durumu sorulduğunda %71,2’si her gün, %26’sı haftada 3-4 kez ve %40,9’u 2-3 saat, %39,9’u 30dk-1 saat kullandıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca %45,5’i alanı yalnız, %23,3’ü arkadaşları ve dostları ile %31,2’si aileleri ile buralara geldiklerini belirtmişlerdir. Kullanıcılara alanı kullanım amaçları sorulduğunda %47,6’sı geçiş amaçlı, %31,0’i sosyalleşme amaçlı, %13,1’i alış-veriş amaçlı, %4,8’i yemek yeme amaçlı, %3,5’i yürüyüş gezinti amaçlı kullandıklarını ifade etmişlerdir. Anketlere göre kullanıcıların çoğunluğu donatı eksikliğinden dolayı rahatsız durumdadırlar. Görüşmelerde alanda

bulunan çay bahçesinin rahatsız edici olduğu ve geçiş amaçlı meydan alanını kullananlarının mahremiyet açısından uygunsuz olduğu düşünülmektedir. Mekan kullanıcısının erkek çoğunluklu olma sebebi bu durum gösterilebilir. Ayrıca tam meydan alanının doğu tarafında bulunana kafe ve restoran sahiplerinin geçiş güzergâhı boyunca yeme içme mekanlarını dış alana uzatmaları geçişi engellemektedir. Kullanıcı grubunun çoğunluğu orta yaş aralığında olması nedeniyle ile sosyalleşmeye bağlı etkinliklere olanak sağlayacak oturma birimlerinin azlığından ve meydan olma özelliği taşıyacak gösterilere uygun mekan olmamasından şikayet etmişlerdir. Diğer 50-64 yaş arası kullanıcı grubu ise buralarda kermesler yapılarak sosyal destek kulüplerinin oluşturulmasını, caddelerde belirli günlerde pazarlar kurulmasını, önemli günlerde şenlikler yapılarak birlik beraberlik gösterilenin yapılmasını önermişlerdir.

Sonuç ve Öneriler

Özellikle son yıllarda artan nüfusa bağlı olarak kentlerin kullanım yoğunluğu artmış, buna bağlı olarak da geleneksel düzenleme anlayışından çıkarak modern kent kullanıcısının isteklerini karşılayabilecek şekilde sürdürülebilir planlama ve tasarım kararlarının alınması zorunlu hale gelmiştir. Bu anlamda mekan ve yaşam kalitesi kavramı özellikle 2007 yılından sonrasında gündeme gelerek ön plana çıkmıştır. Aslında yaşam kalitesi tamamen kent kullanıcısının sosyo-morfolojik yapısına, o günkü yaşam standartlarına ve ekonomik duruma, çevrenin fiziksel özelliklerine bağlı olarak değişiklik göstererek biçimlenir. Sosyokültürel sürdürülebilirlik kentlerde ekolojik-ekonomik kriterlerin doğru planlanması ile sağlanabilir. Ancak bu şekilde yaşanılabilir kimlikli kentler oluşur.

Bu çalışmada sosyal yaşam alanı olarak kent meydanı ve ona bağlı yayalaştırılmış ve trafikli caddeler ele alınmıştır. Çünkü kent meydanlar kentin odak noktası olma niteliğinde, kullanıcı çeşitliliği yoğun olan ve kolaylıkla yeni yaşam biçimlerine adapte olabilen mekanlardır. Bu kapsamda çalışmaya konu olan Trabzon'un en işlek yaya ve araç trafiğinin olduğu bölge olarak Trabzon Atatürk Alanı ve bağlantı caddeleri (Gazipaşa, Maraş Caddesi, Uzun Sokak) kent meydanı olabileme özelliği taşıyarak kullanıcıların ihtiyaçlarını belirli ölçülerde sağlamaktadır. Yapılan anketler ve gözlemler sonucunda bu mekanların ziyaret edildiği belirlenmiştir. Alan daha çok kent kullanıcısı tarafından geçiş amaçlı (%47,6) ve sosyalleşmek (%31) için kullanılmaktadır. Alan etkinlik çeşitliliğine imkân vermesine karşın etkinliklere olanak sağlayacak donatı eksikliği bulunmaktadır. Ayrıca kentin merkezinde bulunana meydan ve bağlantı yolları Trabzon'un eski dönemlerinden beri kullanılan tarihi ve kültürel değerlerini de yansıtmalıdır. Ancak bu bağlamda kentte yerel yönetim ve planlama eksikleri vardır.

- Bu kapsamda Trabzon kent meydanında gerçekleştirilen aktiviteler kullanıcıların ihtiyaçlarına ve günümüz koşullarına bağlı olarak değişebilecek biçimde organize edilmesi gerekir. Meydanlar yalnızca günümüzde değil gelecekte de nasıl ve ne amaçlı kullanılacağı düşünülmeli gereken bir konudur. Bu nedenle kullanıcının geçmiş durumu ve gelecekteki potansiyeli göz önüne alınmalıdır.
- Meydanlar ancak kullanıldığı sürece var olmaktadır. Bu anlamda Trabzon kent meydanı ve bağlantı yolları kullanıcı yoğunluğunun fazla olduğu bir mekandır. Ancak yine de mekanın kullanıcı istek ve ihtiyaçlarını karşılama durumuna göre uygun değildir. Her grup kullanıcının da alanda kendine özgü kullanım olanağı sağlanarak her kesime hitap edecek özelliklere sahip olması gerekmektedir.
- Trabzon kent meydanında kent kültürünü ve kimliğini yansıtabilecek simgeleri taşımamaktadır. Oysaki tarihler boyunca değişmeyen tek mekan belki de kent meydanlarıdır. Bu nedenle kent planlamacıları ortak çalışmalarda bir araya gelerek çevreyle uyumlu, hem geçmişi yansıtan hem de geleceği yönelik bütüncül tasarım kararları alınması gereklidir.
- Kentin doğal yapısı öne çıkartılarak sürdürülebilir yeşil alt yapı sistemleri ile desteklenebilir. Geçmiş tarih göz önüne alındığında yayalaştırma arttırılarak karmaşık değil, çevresiyle uyumlu nitelikli mekanlar oluşturulabilir
- Kente sürdürülebilir koruma-kullanım dengesi içerisinde planlama stratejileri doğrultusunda yenilikçi, katılımcı ve işlevsel mekansal çözümler getirilmelidir.

Kaynakça / References

- Alexander, C.; Silverstein, M. & Ishikawa, S. (1977). *A Pattern Language*. New York: Oxford University Press.
- Alpak, E. M.; Duzenli, T. & Yilmaz, S. (2018). Quality of Public Open Space and Effects on Social Interaction. *Tarih Kültür Ve Sanat Araştırmaları Dergisi-Journal of History Culture and Art Research*, 7(2), 624-638.
- Atila, G. & Küçük, V. (2009). Kentsel Açık-Yeşil Alanlar Ve Isparta Kenti Örneğinde İrdelenmesi. *Turkish Journal of Forestry*, 2:27-48.
- Burt, M. E. (1978). *A Survey of Quality and Value in Building*. Building Research Establishment, Watford, UK.
- Carmona, M.; Heath T.; Oc T. & Tiesdell, S. (2003). *Public Places, Urban Spaces*, (Oxford, Architectural Press).
- Çetiner, A. (1979). *Şehir Planlamasında Çalışma Yöntemleri Ve İfade Teknikleri*. İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Yayını, İstanbul.
- Düzenli, T. (2018). Çevreyle Bütünleşen- Sürdürülebilir "Cittaslow" Hareketi: Gerze Örneği. *Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, 4(11), 307-314.
- Fauole, P. (1995). *Squares in Contemporary Architecture*. Waanders Publishers Architectura & Natura Press, Amsterdam.
- Giritlioğlu, C. (1991). *Şehirselle Mekan Öğeleri ve Tasarımı*. İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını, İstanbul.
- İnceoğlu, M. & Aytuğ, A. (2009). Kentsel Mekânda Kalite Kavramı. *Megaron*, 3:131-146.
- Juran, J. M. (1974). *Quality Control Handbook*, McGraw-Hill, New York, Third Edition.
- Kuntay, O. (1994). *Yaya Mekanı*. Ayıntap Yayıncılık, Ankara.
- Madanipour, A. (1999). Why are the design and dnevelopment of public spaces significant for ities, *Environment and Planning B: Planning and Design*, 26(6), 879-891.
- Madanipur, A. (1999). Why Are the Design and Development of Public Spaces Significant for Cities?, *Environment and Planning B Planning and Design* 26(6):879-891
- Marcus, C. C. & Francis, C. (1998). *People Places 'Design Guidelines for Urban Open Space'*. Van Nostrand Reinhold Company, New York.
- Moughtin, C.; Oc, T. & Tiesdell, S. (1999). *Urban Design: Ornament and Decoration (Second Edition)*. Architectural Press, Oxford.
- Önder, S. (1997). *Konya Kenti Açık ve Yeşil Alan Sisteminin Saptanması Üzerinde Bir Araştırma*. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Doktora Tezi. Ankara.
- Önder, S. & Akanoğlu, F. (2002). Kentsel Açık Mekan Olarak Meydanların İrdelenmesi. *Selçuk Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi*, 16(29), 96-106.
- Önder, S. & Polat, A. T. (2012). Kentsel açık-yeşil alanların kent yaşamındaki yeri ve önemi. *Kentsel Peyzaj Alanlarının Oluşumu ve Bakım Esasları Semineri*, Konya, 73-96.
- Özkan, M. B.; Küçükerbas, E. V.; Kaplan, A.; Hepcan, S.; Malkoç Yigit, E. & Sönmez, H. (2003). *Muğla Kenti Kamusal Dış Mekânları Bağlamında Master Plan Çalışması*. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü. Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.

Öztan, Y. (1998). Kentler ve Meydanlar. Maison Française Dergisi, No: 33, 154-157, İstanbul.

Sancar, C. & Acar, C. (2016). Türkiye’de Kent Peyzajının Yeni Yüzleri Olarak Meydanlar: Trabzon-Ortahisar “Atatürk Alanı” Dönüşüm Projesi. İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi, 6(13):57-73.

Semerci, F. (2008). Kentsel Tasarım Gereklilikleri Açısından Beyazıt Meydanı Örneği. Yüksek lisans tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Torlak, S. E. & Yavuzçehre, P. S. (2008). Denizli Kent Yoksullarının Yaşam Kalitesi Üzerine Bir İnceleme, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt 17, Sayı 2, Nisan, 23-44.

Tosun, E. K. (2013). Yaşam kalitesi ekseninde şekillenen alternatif bir kentsel yaşam modeli: yavaş kentleşme hareketi. Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 32(1), 215-237.

Türksever, A. N. E. & Atalık, G. (2001). Possibilities and Limitations for the Measurement of the Quality of Life in Urban Areas. Social Indicators Research, 5: 163-187.

Van Kamp, I.; K. Leidelmeijer; G. Marsman & A. de Hollander (2003). Urban Environmental Quality and Human well-being. Towards a Conceptual Framework and Demarcation of Concepts; a Literature Study, Landscape and Urban Planning, 65:5–18.

Weber, M. (2000). Modern Kentin Oluşumu, Bakış Kitaplığı, İstanbul.

Zucker, P. (1959). Town and square: From the agora to the village green, Columbia University Press, New York.

İnternet Kaynakları / Web Sources

URL, 1 <https://www.wired.com/2017/04/brilliant-simplicity-new-yorks-new-times-square/> (Erişim tarihi: 28.02.2018)

URL, 2 <https://www.versionoriginalbcn.com/blog/plaza-catalunya-two-barcelonas/> (Erişim tarihi: 28.02.2018)

URL, 3 <http://www.mimdap.org/?p=328> (Erişim tarihi: 20.02.2018)

URL, 4 <http://recreation1.townofmanchester.org/index.cfm/benefits-of-recreation/> (Erişim tarihi: 24.02.2018)